

Tartalom

Mit értek jó alatt? Azt, amikor boldogságot okozunk valakinek. A jó és a helyes kettőssége. Gyakran nehéz megmondani, hogy egy cselekedet mennyire jó; illetve, hogy valamilyen szempontból szinte minden jó és minden rossz. Nehéz döntések, különösen, amikor egy nagyobb jó érdekében kénytelenek vagyunk ártani valakinek. Hogy ennek a terhét is magára kell vennie valakinek.

Megjegyzés

5 oldal, 1600 szó. Van benne pár fontos tanulság: főleg, hogy belegondolva gyakran nem egyértelmű hogy valami jó vagy rossz; hogy a legtöbb dolgot tetszés szerint mindkettőnek be lehet állítani; és hogy sokszor nehéz döntésekre kényszerülünk.

Jó és rossz, jó vagy rossz

(Azonosító: 115; Változat: 01)

Pozíció a műben

Előszó

A világ működése

Bevezetés

Elvek

Alapok

Élet

Elme

Ember

Társadalom

Csoportok

Politika

A gazdaság elmélete

A gazdaság gyakorlata

Kultúra

Etika

Az etika alapjai

Igazságosság

Jó és rossz, jó vagy rossz

Jó cselekedetek

A jóság elvárható mértéke

Rossz cselekedetek

Jóból is megárt a sok

Hazugság

Modernitás és etika

Egység

Program

Az ember élete

1. A jó fogalma.....	2	—
2. A jó és rossz bonyolultsága	2	—
3. Nehéz döntések.....	5	1

1. A jó fogalma

Jó cselekedet alatt azt értem, amikor valaki másnak boldogságot okoz.

A jó cselekedetéről egy külön téma szól.

Egyebek mellett a **jó cselekedetek fajtáiról** is ott lehet olvasni, hogy alapvetően három okból tesz valaki jót: azért, mert más boldogsága neki is boldogságot okoz (lélektől való jószág); azért mert úgy tartja helyesnek (lelkiismerettől való jószág); valamint érdekből. **Jó embernek** pedig a lélektől és lelkiismerettől jókat nevezem.

Rossz cselekedet ellenben, érthető módon az, amikor boldogtalanságot okozunk valakinek.

Nem árt látni, hogy **jót cselekedni nem feltétlenül esik egybe a helyessel**. Ahogyan ‘Az etika alapjai’ témában is olvasható, sokféle etikai elv létezik, emberről-emberre és kultúráról-kultúrára is változó, hogy ki mit tart helyesnek. Az sem ritka, hogy embertelen dolgokat, mint a rabszolgaságot, is helyesnek ismernek el, vagy eszményeket védelmeznek, mint az igazság, akkor is, ha azok érvényesítése, az igazság kimondása, fájdalmat okoz.

Az Egyvilág álláspontja szerint már közelebb áll a jó a helyeshez: e szerint ugyanis helyes „próbálni boldoggá tenni másokat, illetve ha valaki azt kapja, amit megérdemel”. (Bár utóbbi a rossz megbüntetését is magába foglalja, ami boldogtalanságot okoz a rossz embernek: a fenti értelemben vett rossz cselekedet is lehet tehát helyes.)

Miért foglalkozok mégis a helyes mellett külön a jóval is? Azért, mert egyszerűbb, gyakorlatiasabb fogalom, magam is erre nézve, az emberek boldoggá tételére fogalmazok majd meg elvárásokat, pontosabban, hogy bizonyos fokig osszuk meg másokkal azt, amiből nekünk, a szerencsénknek köszönhetően, több jutott. (Miközben azt, hogy igazságot is szolgáltatunk, nem erőltetem, azért sem, mert a gyakorlatban ritkábban merül föl. Egyúttal a jó-rossz cselekedetek, mások boldoggá-boldogtalanná tétele, az igazságszolgáltatásnak is az alapjául szolgál.)

2. A jó és rossz bonyolultsága

Gyakran nem egyszerű megmondani egy-egy cselekedetről, hogy az mennyire jó, mennyire rossz, mennyi boldogságot és boldogtalanságot okoz.

1) Példa

Például, amikor **pénzt adunk egy koldusnak, aki** mintegy hálaképp **egy újságot ad nekünk**. Ezzel vajon jót tettünk? Bár elsőre egyszerűnek tűnik a válasz, jobban belegondolva **számos szempont merülhet fel:**

- **Jót tettünk**, mert a koldus megvehet valamit.
- De lehet, hogy **rosszat** is, ha olyasvalamit vesz, amivel árt magának, kábítószer.
- **Rosszat** a saját családnak, mert nekik kevesebb marad.
- **Rosszat** a többi embernek és esetleg a koldusnak is, ha ezzel hozzászoktatjuk a kéregetéshez.
- **Jót** a többi embernek, ha a koldus egyébként lopni kényszerülne.
- **Rosszat** a többi embernek, mert az az újság valójában nem kell nekünk, több lesz a szemét.

És így tovább... Persze azért vannak egyszerűbb esetek is.

2) A boldogság szempontjai

Nézzük meg általánosabban, miképpen lehetnek hatással tetteink mások boldogságra.

○ A boldogság különböző forrásai

Az emberek számos különféle módon képesek jól vagy rosszul érezni magukat, például attól, hogy esznek egy jót, vagy ha valami szépet vagy csúnyát látnak, stb... (motivációk). Tetteink is ezeken a különféle csatornákon keresztül okozhatnak számukra boldogságot vagy boldogtalanságot: például, ha a gyerekünknek drága holmikat veszünk, akkor egyrészt boldoggá tettük, mert ilyeneket birtokolhat – de boldogtalanná is, ha az osztálytársainak nem telik ilyenekre, és ezért kiközösítik.

○ Különböző időpontbeli boldogságok

Mondjuk, ha a gyerekünket nevelési céllal megbüntetjük, az most boldogtalanságot okoz neki – hosszú távon viszont remélhetőleg a javára válik majd.

○ Különböző egyének boldogsága

Mint a koldus, a családnak és a többi ember boldogsága a fenti példában. Lásd ehhez a 'Preferenciák és hasznosság' témában a több ember hasznosságának összegzését illető nehézségeket.

Lásd továbbá 'A boldogság keresése és korlátai' témában, hogy gyakran választásra kényszerülünk egyéneken belül és egyének között is, hogy ki, miképpen legyen boldog.

Külön kérdés aztán, hogy **melyik szempont mekkora boldogságot jelent**, ha összegezni akarjuk őket, hogy megtudjuk, összességében mekkora jót tettünk.

Merthogy a koldus boldogsága nagyobb lehet, mint a családunk boldogtalansága, akik meg sem érzik a veszteséget; a gyerekünk megbüntetése által okozott boldogtalanság pedig jó volna, ha kisebb volna, mint a boldogság, amit majd felnőtt korában nyer általa.

3) A mérleget nehéz megállapítani

És ha az eddig elmondottak nem volna elég, van még, mi nehezítse, hogy felmérjük, mennyire jók a tetteink.

○ Nem lehet az emberek fejébe látni

Nem lehet biztosra tudni, milyen hatással vagyunk rájuk. Elképzeléseink, benyomásaink persze lehetnek, és meg is lehet kérdezni őket – ez azonban mind bizonytalan.

○ Tetteink sokrétű következményei

Nemcsak az adott tettünk, hanem annak következményei is kihatással lehetnek másokra. Képzeljük el például, hogy felhívom egy barátomat, hogy megvigasztaljam, mert éppen szerelmi bánata van – így viszont csak félórával később tud elindulni az autójával, minek következtében épp egyszerre ér valakivel egy keresztesződéshez, és a barátom elgázolja ezt az embert, pedig annak egyébként született volna egy gyereke, aki feltalálja a rák gyógymódját, stb... Ennyire előre azonban nyilván nem lehet látni. (Illetve gyakran utólag is kuszák a szálak.)

Elmondható tehát, hogy **nagyfokú szubjektivitás övezi azt, hogy egy tett mennyire jó**, nem lehet objektív mérőszámot adni rá. Egy másik tanulság, hogy **ami elsőre jónak tűnik, az jobban belegondolva már nem is biztos, hogy az**. (És fordítva.) Lásd a ‘Hogyan érdemes jónak lenni’ témában, hogy **valamennyire tanácsos belegondolni, hogy mennyire jó, amit teszünk, bár túlságosan belemenni azért nem praktikus**.

Ezen felül az is kitűnik, hogy **fokozatok kérdése, hogy egy cselekedet mennyire jó**, a különböző szempontok szerint több vagy kevesebb boldogságot-boldogtalanságot okoz: **tetteink tehát nem fehérek és feketék**. (Mint ahogy az emberek sem, akik megcselekszik őket; lásd erről a ‘Jó cselekedetek’ témában.)

Hozzátehetjük még, hogy nemcsak cselekedetekre, hanem **dolgokra is áll, hogy nem könnyű megmondani, jók-e a világnak**; gondoljunk csak a számítógépre, az internetre és a Facebook-ra.

Lásd ehhez az 'Értékek' témában, hogy az Egyvilág szerint a dolgok értéke is a boldogságból fakad, illetve az értékítéleteket.

Lásd végül az 'Igazságosság' témában, hogy annak lenni sem könnyű; az 'Ítéletalkotás' témában ez utóbbi nehézségeit; valamint 'A jószág elvárható mértéke' témában annak a bonyodalmaikat, hogy mennyi jót lehet elvárni az emberektől.

4) Valamilyen szempontból szinte minden jó és minden rossz

Ezt szintén jól érzékeltetik a fentiek. **Miért érdemes külön kiemelni?** Két okból: **először** is, hogy árnyaltabban lássuk a dolgokat, meg tudjuk látni a nagyjából rossz tettekben is a jót (illetve fordítva); **másodszor** pedig azért, mert ezt fel szokták használni arra, hogy a reálisnál jobbnak vagy rosszabbnak állítsanak be bizonyos cselekedeteket, úgy hogy a célnak megfelelő szempontot, hatást emelik ki, hangsúlyozzák.

Így például sok állatokon, embereken folytatott biológiai, orvosi kísérlet, bár alapvetően embertelen, de azért az eredményeik másoknak hasznára válhatnak. **Másrészt** gondoljunk arra, ahogyan a politikusok egymás kisebb-nagyobb hibáin, botlásain lovagolnak. **Lásd még** ehhez a 'Hogyan érdemes jónak lenni' témában, hogy a cél mennyiben szentesíti az eszközt; illetve 'A boldogság keresése és korlátai' témában a bűnbakokat.

Eszünkbe juthatnak még itt a különféle **drámai konfliktusok**; egyfelől, amikor **egy ember** őrlődik egy dilemmában, melyben mindkét választás jó és rossz is különböző szempontokból. (Mondjuk egy király, akinek a szerelme és a népe között kell választania.) Másfelől **emberek között** sem ritka, hogy mindkét fél jót akar, ám ezt csak egymás ellenében tudják elérni. (Mint a rendőr, és a bűnöző, aki csak így képes a családjáról gondoskodni.)

Lásd továbbá a 'Hazugság' témában az **ürügyeket**, amikor valami szalonképesebb, jobban hangzó indokot keresünk a valódi helyett, hogy miért teszünk meg valamit; illetve az 'Ideológiák' témában az **ideológiagyártást**, melyhez szintén hasznos, hogy mindent be lehet állítani tetszés szerint jónak vagy rossznak.

Végül érdemes felidézni a mondást, mely szerint „**Isten útjai kifürkészhetetlenek**”, a hívők reményét abban, hogy minden rossz valami nagyobb jó érdekében történik; illetve lásd a 'Problémák' témában, hogy ha ez nincs is így, azért **valamennyi jó gyakran van a rosszban**.

3. Nehéz döntések

Láttuk, hogy **a mérleget nem könnyű megállapítani**, nem könnyű megmondani, hogy egy cselekedet mennyire jó vagy rossz. Igaz ez **akkor is, amikor nekünk kell választanunk**, hogy mivel tennénk jobbat. Egyfelől ezt értem nehéz döntés alatt.

Lásd ennek kapcsán a 'Döntések' témában, a döntés nehézségeit, például, hogy sokszor nem lehet optimálisan dönteni, illetve a döntéstől való félelmet.

Másfelől sok esetben egy nagyobb jó érdekében kénytelenek vagyunk ártani valakinek.

Mint amikor „előbb rosszabbnak kell lennie ahhoz, hogy később jobb lehessen”, „le kell nyeletni valakivel a keserű pirulát”, mondjuk, amikor a kormány megszorításokat eszközöl, hogy az ország kikeveredjen az adósságcspadából. Gondolhatunk aztán a gyerekünkhöz nevelési célzatú fegyelmezésére is; illetve lásd ‘Az emberek gondolkozása’ témában az emberek megvédését saját maguktól.

Idézzük fel továbbá, amikor a cél szentesíti az eszközt, legalábbis valaki úgy véli; valamint az is idevág, amikor egy ember közvetlenül helytelen dolgot tesz ugyan – de egy olyan rendszer részeként, mely összességében helyesen működik, mint az ügyvéd, aki egy bűnözőt véd a bíróságon. (Illetve ennek a fordítottja sem ritkaság, hogy valaki, önmagában nézve, nem tesz rosszat, csak végzi a dolgát – ezzel azonban egy romlott rendszert szolgál.)

Lásd még ‘A piac előnyei’ témában a Pareto optimalitást, amikor csak úgy lehet valakit jobb helyzetbe hozni, hogy más rosszabba kerül; valamint közmondásos, hogy nehéz úgy cselekedni, hogy az mindenkinek jó legyen, nem lehet mindenkit boldoggá tenni. Továbbá...

Nem ritkák a súlyos dilemmák sem; jellemző például, hogy a korlátozott források miatt választani kell, kin, melyik betegnek segítsünk és melyiken nem, kifizesse-e a TB egy súlyos beteg drága gyógykezelését, vagy inkább többek könnyebben kezelhető nyúgein könnyítsen. Hasonló az is, amikor egy tömegszerencsétlenség vagy csata különböző fokú sérültjei, sebesültjei között kénytelen szelektálni az orvos.

Dönteni pedig muszáj, akkor is, ha nehéz, ha a legnagyobb jóindulat mellett is fájdalmat okozunk vele, ennek a felelősségét magára kell vállalnia valakinek. A döntések szubjektívak, valamint aki dönt, maga is esendő, jó szándéka, igyekezete ellenére sem biztos, hogy jól dönt. Ennek egyrészt önmaga is tudatában lehet, másrészt a közönség is ítélkezik felette, akiknek utólag, a következmények ismeretében, már könnyebb dolguk van. Végigtekintve a fentiekre, tartsuk szem előtt a döntés nehézségeit, méltányoljuk azokat, amikor véleményt alkotunk a döntéshozóról. (Ami természetesen nem jelenti azt, hogy az alkalmatlan, korrupt vezetőket ne illethetnénk a megérdemelt kritikával.)

Szeretnél magad is hozzájárulni az emberek felvilágosításához, egy jobb világhoz? Mesélgj erről a könyvről másoknak, a barátaidnak.

Klikkelhető linkek (Word-ben a Ctrl-t nyomni közben):

[Kérdőív](#) – [Fórum](#) – [Email](#)

Valamint, ha tetszett, oszd meg ezt a témát a Facebook-on.

Klikk a gombra (Word-ben a Ctrl-t nyomni közben):

